

Ramptoerisme

Door Rosanne Klaver

In de zomermaanden verruilen veel Nederlanders, economische crisis of niet, ons grillige zeeklimaatje voor de meer voorspelbare tropische hitte van een bestemming rond de evenaar. Weinigen zullen doorhebben dat, wanneer ze hun witte billen in het even witte zand van een willekeurig all inclusive resort in Zuidoost-Azië geparkeerd hebben, de kans bestaat dat ze zich schuldig maken aan ramptoerisme.

Ramptoerisme is hier niet het verschijnsel dat mensen hun sensatielust bevredigen door een kijkje te gaan nemen op de plek waar een ongeluk, misdrijf of andere ramp heeft plaatsgevonden. Het gaat hier om rampen die nagenoeg onzichtbaar, maar daarom niet minder ernstig, zijn. Het gaat om ramptoeristen die, hadden ze verder gekeken dan hun neus lang is, hadden kunnen weten dat hun vakantiebestemming een menselijk,

kwamen en een veelvoud daarvan ontheemd raakte. Wereldwijd werden astronomische geldbedragen ingezameld voor noodhulp en wederopbouw. De noodhulp bood de overlevenden een tijdelijk onderkomen in opvangkampen. Het ingezamelde geld zou op termijn alle slachtoffers van de tsunami in staat moeten stellen terug te keren naar hun oude levensstijl.

Terwijl de getroffen en enkel bezig waren met overleven, kondigde de

De veiligheidsmaatregel gold echter niet voor de toeristische industrie. Eigenaren van hotels en resorts werden aangemoedigd om uit te breiden. Zolang ze hun bouwwerkzaamheden onder de noemer ‘reparatie’ schaalden was de bufferzone op hen niet van toepassing. De kleine vissers die voor hun bestaan afhankelijk waren van de kuststrook en de nabijheid van de zee, werden landinwaarts gedreven. Voor de meeste vissers betekende dit dat ze niet meer in hun levensonderhoud konden voorzien: landinwaarts was er geen plek voor ze en konden ze geen vis vangen. Het geld dat wereldwijd was ingezameld voor de slachtoffers van de tsunami werd ondertussen aangewend voor de financiering van het te ontwikkelen (ramp)toeristenparadijs.

Ramptoeristen zorgen ervoor dat toeristische trekpleisters opereren ten koste van mens, dier en cultuur.

cultureel of ecologisch drama faciliteert. Voorbeelden uit Sri Lanka, Nieuw-Zeeland en Antarctica illustreren dat zulke ramptoeristen er toe bijdragen dat toeristische trekpleisters ten koste van mens, dier, cultuur en natuur hoge rendementen blijven opleveren voor overheden en bedrijfsleven.

Sri Lanka

De tsunami van 26 december 2004 was voor de kustbewoners van landen in Zuidoost-Azië een dubbele ramp. Eerst overspoelde een vloedgolf hun kusten waardoor meer dan 200.000 mensen om-

tweede ramp zich aan. Projectontwikkelaars en overheden begonnen het op grote schaal onmogelijk te maken de noodhulp om te zetten in wederopbouw. Kustbewoners die, toen het grootste gevaar was geweken, wilden terugkeren naar de grond waar hun vissershutten hadden gestaan, werden door de politie tegengehouden. Ze mochten hun hutten niet weer opbouwen. De Sri Lankaanse overheid had langs de gehele oostkust een bufferzone van tweehonderd meter ingesteld, die volgens de officiële lezing een veiligheidsmaatregel was.

Taonga

Cultuur is een dimensie waaraan vaak wordt voorbijgegaan in de toeristische plannen van projectontwikkelaars en overheden. Niettemin leidt verdrijving van de plaatselijke bevolking in naam van toerisme en recreatie tot een culturele ramp. De Maori's, de oorspronkelijke bewoners van Nieuw-Zeeland, zijn een tragisch voorbeeld van een volk dat door landonteigening –mede in naam van het toerisme– haar cultuur en

identiteit deels kwijtraakte.

De Britse kolonisator kondigde vanaf 1862 verschillende Native Land Acts af, die beslaglegging op grote stukken Maoriland mogelijk maakten om het vervolgens onder Europese kolonisten te verdelen. De Maori's verdedigden hun land met onverwachte strijdlust en niet

massatoerisme werden veel bezienswaardigheden op plekken die voorheen aan de Maori's hadden toebehoord door de staat omgebouwd tot toeristische trekpleisters. Vanaf het einde van de jaren zestig kwam de roep om herwaardering van de Maoricultuur en teruggave van het onteigende land.

loer. De opwarming van de aarde doet mensen denken dat er haast is bij het bezoeken van de Zuidpoolkap, want op is op en weg is weg. Bovendien ontstaan er door het smelten van het poolijs meer aanvaarroutes voor cruiseschepen die dit jaar naar verwachting 50.000 toeristen langs Antarctica zullen

Deze pinguïn is een voorstander van duurzaam toerisme

zonder reden: de grond waarop de Maori's hun nederzettingen hadden gesticht was een belangrijke *taongo*, kostbaar cultureel bezit. Bepaalde plekken, zoals de *marae* (plaats waar de *warehū*, het ontmoetingshuis, staat) en de *urupa* (begraafplaats) zijn gewijde grond. Ze maken een belangrijk deel uit van het gemeenschapsleven en het herdenken van de voorouders.

Wat heeft dit met ramptoerisme te maken? Met de opkomst van het

Mondjesmaat werden stukken land teruggegeven, maar tegelijkertijd werden toeristische bestemmingen geprivatiseerd. De Maori's verloren hiermee een belangrijk deel van hun cultuur en identiteit.

Antarctica

Antarctica is een continent zonder permanente bewoners, dus een culturele of menselijke ramp zal zich er niet snel voordoen. Een ecologische ramp ligt echter wel op de

brenge. Het toeristische seizoen heeft overlap met de broedperiode van vogels en de schepen die de toeristen vervoeren laten olie achter langs de kust.

De rol van westerse instituties

In de westerse wereld krijgt het begrip duurzaamheid langzaam maar zeker voet aan de grond. Menig overheids- of semioverheidsinstelling, waaronder de Wereldbank en het International Monetary Fonds

(IMF), heeft streven naar toenevend welbevinden zonder dat dit ten koste gaat van toekomstige generaties opgenomen in haar doelstellingen. Het is frappant dat zowel de Wereldbank als het IMF een groot aandeel heeft in de nietsontziende bouwdriften van een land als Sri Lanka. Minder ontwikkelde landen zijn voor leningen afhankelijk van de eisen die de Wereldbank en het IMF stellen als wederdienst, zoals privatisering en economische

ties hun bestaansrecht behielden, maar tegelijkertijd vloeide niets van de opbrengsten terug naar de lokale bevolking. Sterker nog, de staat dwong de Maori's vaak hun land af te staan en maakte het hun onmogelijk zich in de buurt van een toeristische trekpleister te vestigen. De staat had geen respect voor de rijke cultuur van de Maori's, die grote waarde hechten aan de grond waar hun voorouders begraven liggen.

Idyllisch resort of ramplocatie?

groeit. De vissers die aan de Sri Lankaanse oostkust woonden konden hun eigen families onderhouden van de visvangst en -verkoop. Ze droegen echter niet bij aan de economische groei van het land. Hotels en resorts daarentegen beloofden gouden bergen.

Ook in de culturele ramp die zich in Nieuw-Zeeland voltrok hadden instituties een groot aandeel. Zo richtte de Nieuw-Zeelandse overheid in 1955 een hotelketen op die tot doel had toerisme op afgelegen plaatsen te ondersteunen. Deze vorm van staatssteun zorgde er voor dat kleinere toeristische attrac-

Antarctica heeft geen regering. Hoewel een aantal landen gebieden heeft geclaimd, ligt de zeggenschap over het continent bij 28 landen die een raadgevende status hebben binnen het Antarticaverdrag. Dit heeft enerzijds tot gevolg dat de toeristische exploitatie beperkt is. Anderzijds houden milieuorganisaties zich meer bezig met de naleving van het Antarticaverdrag dan de landen met een raadgevende status zelf. Er is zelfs vastgesteld dat een aantal landen middels hun onderzoeksstations in meer of mindere mate toeristenboten probeert aan te trekken.

Duurzaam toerisme

Wanneer westerlingen het Europese of Noord-Amerikaanse continent verlaten voor een vakantie lijken ze ook vakantie te nemen van het streven naar duurzaamheid. De menselijke, culturele en ecologische rampen die zich voltrekken achter de façade van hotels en resorts mogen dan niet zo zonneklaar zijn als een dodelijk ongeluk op de A4, een bosbrand of een tsunami, ramptoerisme is het evengoed.

Duurzaam toerisme maakt deze rampen onnodig. Het komt tegemoet aan de wensen van toeristen en de gastlocatie in het heden en beschermt en vergroot tegelijkertijd mogelijkheden voor de toekomst. Daarbij worden culturele en ecologische veelzijdigheid gerespecteerd. Mijn advies: kijk verder dan je neus lang is. Zorg dat je met recht kunt zeggen dat je geen ramptoerist bent. ■

Bronnen:

Antarctic and Southern Ocean Coalition, www.asoc.org

Fair Tourism, www.fairtourism.nl

Greenpeace over Antarctica, www.greenpeace.org/international/campaigns/oceans/polarseas/antarctic

IMF, www.imf.org

Klein, N. (2007), *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*. London: Penguin, pp.385-405.

Maori culture, business and tourism in New Zealand Aotearoa, www.maori.com

New Zealand in History, history-nz.org/maori.html

Pavlovich, K. (2002), 'The evolution and transformation of a tourism destination network: the Waitomo Caves, New Zealand', *Tourism Management*, vol. 24(2), pp. 203-216.

Wereldbank, www.worldbank.org